

פצעי ירי של אבקנים

היצירות המצמררות של ארז ישראלי עוסקות במות חיילים ובטקסי אבל, אך הוא דווקא נהנה משירותו הצבאי. "אני מניח שכל חייל, והיום אפשר להגיד את זה על כל ישראלי, מפנטז על רגע המוות שלו", הוא אומר

גילרמן דנה

ארז ישראלי, "ללא כותרת", וידיאן, 2006

אחרי מותו של החייל ליאור

וישינסקי, חברה קרובה

שלו סיפרה שכאשר הם דיברו על האפשרות שימות, אמר לה שהוא רוצה שבעיתון יתפרסם תצלום שלו על רקע החרמון שאהב, ושליד קברו ייבנה ספסל, כדי שתהיה אפשרות לשבת ולנוח. בשביל וישינסקי, ששירת כחייל קרבי, המוות היה קונקרטי

ומוחשי. "וישינסקי תיכנן את המיצב שלאחר מותו", אמרה האוצרת

טלי תמיר בכנס על אמנות פוליטית שהתקיים לפני כשבועיים באוניברסיטת תל אביב, "אילו נשאר בחיים, אולי היה נהפך לאמן". אחד המיצבים הראשונים שהציג ארז ישראלי בלימודיו במדרשה לאמנות בבית ברל מזכיר במידה רבה את חזונו של וישינסקי: באמצע חלל התצוגה עמד ספסל ועליו שתי כריות יצוקות בטון. על הקירות שממול היו תלויים שני ציורים של האמן כחייל מת. גם ישראלי היה חייל קרבי. הוא שירת ביחידה של הנדסה קרבית, ובמסגרת שירותו הוצב במשך כמה חודשים בחברון לאחר הטבח שביצע ברוך גולדשטיין במערת המכפלה. אחר כך השתחרר. הוא מציין שנהנה משירותו הצבאי, ושלא נותרה לו שום טראומה. הוא גם אינו רואה קשר בין שלוש שנות שירותו הצבאי לבין הנוכחות של המוות בכל יצירותיו, מתחילת לימודיו במדרשה לפני כחמש שנים ועד היום. למרות דבריו, אי אפשר שלא לקשור בין העניין של ישראלי במוות ובחיילים לבין הנוכחות העצומה שלהם בחיים של כל ישראלי כיום. המוות, הפחד ממנו, ההיבט הגופני שלו - אלה נושאים שבשנים האחרונות מקבלים ביטוי גם באמנות. האמן דודו ברקת, למשל, שרף תצלום של עצמו כחייל במיצב שהציג לפני כשנתיים בגלריה הקיבוץ, ובימים אלה, קבוצה של חיילים שזה עתה השתחררו מציגים תערוכת צילום תיעודית על ימי השירות שלהם בחברון. {"פרחים מבטון ישראלי, יליד באר שבע, מלמד כיום במדרשה בבית ברל וחי במושב צופית שלייד כפר סבא. בדרכו למדרשה הוא עובר בבית הקברות של המושב, שנמצא סמוך לביתו. עם השנים נהפך בית הקברות לחלק מהשטח החי של המושב, בסמוך לגן הילדים ולבתי התושבים. "המושב גדל, התפתח סביב בית הקברות וחבק לתוכו את המתים בחזרה", הוא אומר. לפני כחמש שנים מצא ישראלי בבית הקברות זר עגול, צה"לי, זרוק בדשא. "זר שוליים", כפי שהוא מכנה אותו, זר שהונח עד לא מזמן על קבר זמני של חייל ולאחר הקמת המצבה נזרק לשולי המקום, ונטמע אט אט באדמה. מאז החל העיסוק האינטנסיבי שלו בזרי האבל הממסדיים, העגולים, שעשויים על פי תקן קבוע - "ממשטרים את היופי, הזיכרון והכאב", כהגדרתו. בתערוכה במדרשה הוא הציג זר עגול יצוק מבטון, ובמוזיאון הרצליה הציג לפני חודשים אחדים יציקה של זרי פרחים על קיר הבטון בכניסה. "רציתי לעצור באיזשהו מקום את ההתפוררות והקמילה של הפרחים", הוא אומר. "הקפאת אותם רגע לפני שהם קמלים כדי להעניק להם חיי נצח. הנצחתי אובייקט שבעצמו נועד להנציח משהו. עם זאת, פעולת היציקה היא גם פעולה שממיתה אותם. המחיר של היופי הוא בהמתתם". העיסוק ברגע המוות של חיילים - בעיקר ברגע מותו שלו - ובטקסים ממסדיים שקשורים לאבל ולזיכרון החיילים, נמצא בכל עבודותיו של ישראלי. באחת היצירות המוקדמות שלו יצק מבטון קבר סטנדרטי של חייל: האזור הבולט דמוי הכרית, הבית שמכיל את נר הזיכרון וזר הפרחים המשפחתי, האינטימי (בניגוד לזר הממסדי). בתערוכה שהציג במסגרת לימודיו הוא תלה את היצירה הכבדה על הקיר, שינה את זווית הראייה והפך אותה למעין עבודת נוף. מיצב אחר שהוצג במסגרת לימודיו במדרשה כלל 38 יציקות בטון בדוגמת נעליים צבאיות, שמתוכן מבצבצות רגליים קטועות מתחת לברך, לבושות מדים. עבודה זו, מ-2001, מזכירה את מיצב המחאה שקיימה לא מזמן קבוצה של מפגינים בוואשינגטון נגד הפעולה האמריקאית בעיראק. "חיילים קרביים, גם בארץ וגם בצבאות אחרים, חייבים לשים דיסקיות בנעליים", אומר ישראלי. "העבודה עוסקת בזהות. הנעל מייצגת את הגוף החסר, את ארז ישראלי, "אל מלא רחמים", וידיאן, 2004

הזהות של הנוטד. לטחיח היא הדרר היחיד שוותר ממנו. ל"למתוח

את המוות בתערוכת הגמר שלו במדרשה, לפני כשנה, הציג ישראלי דגם מוקטן של ג'יפ סופה צה"לי. הג'יפ הוצב בחדר גדול וריק, ומתוכו בקע קול של צופר. הצופה שהתקרב גילה חייל שראשו שמוט על ההגה, לוחץ { על פצצפה שמייצרת "צעקת מוות תמידית", כהגדרתו. באותה תערוכה גם הציג את סרט הווידאו שבו מוקרן רגע מוות של חייל מסרט הוליוודי. "רגע המוות סומן בסרט על ידי הרחבת UDDA@", האישינים", אומר ישראלי. "מתחתי את הרחבת האישינים ל-60 שניות ויצרתי פורט רט של רגע המוות. אבל המוות שלו לא חד-משמעי. הקטע חוזר על עצמו וכך קשה לקבוע מתי הוא מת". בעבודת הווידאו המצמררת

"אל מלא רחמים", המוצגת בגלריה גבעון עד סוף השבוע, ישראלי הצטלם עם אמו. האם מנסה להחזיק בן שנשמת שוב ושוב מבין זרועותיה. רגע המוות מושהה וכך גם חוסר היכולת של האם למנוע את מותו של בנה. "העובדה שבחרתי באמי לשחק את התפקיד והעברתי אותה את החוויה, היתה כמעט כמו לנסות ולשחק את הדבר האמיתי", הוא אומר. ביצירה זו, כמו ביצירות קודמות, ישראלי מטפל ברגע המוות. הוא מנסה למתוח אותו, להשהות, להשאיר ספק. הצופר של הג'יפ ממשיך להדהד "המוות של אותו חייל יסתיים רק ברגע שיורידו אותו מההגה", הוא אומר. האישינים המורחבים של החייל המת נסגרים ונמתחים מחדש, הבן נשמת שוב ושוב מידיה של האם בתהליך אין-סופי. כפי שעצר את קמילתם של הפרחים, כך הוא

מנסה להשהות את מותם של החיילים. "בכל העבודות הדמויות נמצאות בשלב הביניים של ילד-גבר או של נער-גבר, שבו נמצאים החיילים", אומר ישראלי. "החייל שיושב בג'יפ הוא בגודל של ילד, הגבר שאחוז בזרועות אמו נהפך שוב לילד. זאת מעין תסמונת פיטר פן. אני מנסה למתוח את הרגע הזה, לעצור את המוות ולהמשיך את הנעורים. להשאיר את החיילים צעירים לנצח". נדמה שהצורך של ישראלי להרגיש את "הדבר האמיתי", כפי שהוא עצמו הגדיר זאת, בא לידי ביטוי בעבודת הווידאו האחרונה שיצר, שתוצג בחודש הבא בתערוכה קבוצתית במוזיאון תל אביב. בעבודה, שאורכה כ-40 דקות, רוקם ישראלי פרחים אדומים לגופן. הוא עומד מול המצלמה בחזה חשוף, ותופר לעור בעזרת חוט ומחט גרברות אדומות, "הפרחים הרשמיים של הזרים הצה"ליים", כדבריו. הגוף שלו נהפך לחלק מהזר ולרגע הוא החייל המת שעל גופו מונחים הפרחים. לאחר שגופו מכוסה בפרחים הוא תולש את עלי הכותרת ומשאיר רק את האבקנים, שנראים כמו פצעי ירי. לבסוף הוא תולש גם אותם ונשאר עם חזה מצולק בכתמים אדומים. אמנם הצפייה בסרט שבו ישראלי מתמוטט בזרועותיה של אמו קשה לא פחות מבחינה רגשית, אבל יצירה זו מרתיעה יותר. ישראלי חוצה בה גבול מטריד. הוא כבר לא מסתפק בייצוג של כאב, ועובר מדיבור למעשה. "זהו ניסיון לבדוק את הגבולות שלי כיוצר. עד איפה אני מוכן ללכת", הוא אומר. "העבודה הזאת בעצם ממצה את התחושות שיש לי ביחס לזרים: היא מכילה את האלמנט של היופי, התשוקה והכאב". ישראלי מוסיף שהרעיון לעבודה נולד לאחר שצפה בטקסי יום הזיכרון האחרון. הוא מקליט את הטקסים האלה מדי שנה. "אני מקליט באופן שיטתי את כל הטקסים", הוא אומר, "את הטקס של ערב יום הזיכרון, הטקס בבית הקברות של נפגעי פעולות האיבה והטקס שבהר הצל. אני גם מקליט באופן שיטתי סרטים על חיילים שנפלו. הפעם הרגשתי שאני צריך לעשות צעד של הקרבה למען מה שאני עושה, למען עצמי. הרגשתי דחף לעשות משהו יותר משמעותי מבחינת הגוף שלי, אולי אפשר להגיד שהרגשתי צורך להתעורר". "רוצה להיות גיבור הצורך הזה, לדעתו, קשור גם לעיסוק הגובר והולך של החברה הישראלית בגופות של חיילים ונפגעים. "אנחנו יותר ויותר עוסקים בגוף דרך המוות", הוא אומר. "העצמות של רון ארד, הצורך להחזיר גופות של חיילים, הוצאת איברים מהקבר כדי לוודא זהות של חיילים, פיגועים והחיפוש אחר חלקי גופות של חיילים מתים. אני מניח שהעבודה הזאת מושפעת מעיסוק יותר רחב וקולקטיבי בגוף. הרי זק"א נהפכו לגיבורים התורנים של החברה וחלקי הגופות של המתים נהפכו שווי ערך לחיילים חיים". איך אתה מסביר את העיסוק האינטנסיבי שלך במוות? "העיסוק לא בא ממקום של הלם קרב או מחוויית מוות של אדם או חבר קרוב. מהבחינה הזאת, אני חושב שטוב שלא היה לי מפגש ישיר עם השכול - מה שמאפשר לי להסתכל על הדברים האלה מבחוץ. אני עוסק בכאן ועכשיו, במה שאני ובמקום שבו אני חי. "אני מניח שכל חייל, והיום אפשר להגיד את זה על כל ישראלי, מפנטז על רגע המוות שלו. בסך הכל, אף אחד לא רוצה למות, אבל יש הרבה אנשים שרוצים להיות גיבורים והמדינה מעודדת זאת. אני גדלתי על התפישה שחשוב לתת למדינה. זאת תרבות שמהללת את הגיבור שלה, וגם אני מנסה לפנטז את הגיבור, להיות גיבור. האלמנט של ההירואיות מאוד משמעותי אצלי. מצד אחד יש במוות פן מאוד דרמטי ומצד שני פן מאוד רך ורומנטי. אני חושב שאני מתחבר לרגע ההירואי דרך המקום הרומנטי דווקא. יש בי גם כאב, הזדהות ק